

Görüşler

ADANA HAKEVİ

TARAFINDAN ÇIKARILIR
AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Ocak 1940, s.24

- 3-Niçin Spor yapıyoruz ?
5-Zelzele (Şiir)
6-Tanzimatta Sahne ve aktörlük
9-Erzincan Uyuyor (Şiir)
†10-Türkmen Yürüklerde kadın kıyafeti
13-Hatıralar (Şiir)
14-Canlandırılacak Köy (15-16-28.)
17-Haber (Şiir)
18-Bir lisenin hatıra defterinden
19-Dil Köşesi
21-Yavru Kuş (Şiir)
21-Sükût (Şiir)
24-Sen — Ben (Edeb.)
24-İç üzüntüsü (şiir)
25-Çocuğum ne doğacak ?
27-Yol Şarkısı (Şiir)
29-Ağıt (Şiir)
30-Kağnı Gıcırtiları (Şiir)
31-Halkevi çalışmaları
34-Gemi (Şiir)
34-Benim âlemim (Edeb.)
35-Dumanlar (Edeb.)
35-Gün yarısı (Şiir)
36-Nereye gitmeliyim (Şiir)
36-Teselli (Edeb.)

- Nevzad Güven (Makale)
Arif Nihad Asya
İhsan (Makale)
Ziya İlhan
Yalman Yalçın (Folklor - Mbk.)
Cenap Muhittin
İ. Hakkı Tonguç (Makale)
Asyalı
Rasim Göknel (Am)
M. Bakşı (Makale)
Kemal Güner
İhsan Olgun
Hamit Salih Asyalı (Nesir)
Vehbi Evinç
(Folklor) Dr. Enver Çavuşoğlu (Görüşmeler)
Galip Güvendik
Cengiz Turhan
Hasan Kaya

Kemal Asova
Faik Abışgil (Nesir)
Mahmut Karabucak (Nesir)
Fethi Atılan
Elyazer Aroya
Ziya Hazer

Niçin Spor Yapmıyoruz ?

Dermansız bir bileğe dayanan en mü-
tekâmil, en modern bir silâh bile
en kötü silâhtir.

Nevzad GÜVEN

İyi veya kötü, itiyadları değiştirmek çok zordur. Bunun için büyük bir gayret sarfetmek, bol bir enerji harcamak lâzımdır. Hele, itiyad halini alan tenbellikse bunu değiştirmek hemen imkân haricindedir. Bunun içindir ki, ben de bugün yeni nesle, gençlere hitap ediyorum. Çünkü tenbelliğin, onların hayatında henüz değiştirilemeyecek bir itiyat halini alabileceğine inanmıyorum.

Dün elime, birçok fotoğraflar geçti. Bu resimler; beş, on gencimizin Toroslarda bir kış gezintisini ve orada yaptıkları kar sporlarını gösteriyordu. Saçlarına erken ak düşmüş insanlara benziyen dinç, mevzun gövdeli çam ağaçlarının önünde, bembeyaz bir sahada gelebekler gibi uçuşan gençler.. Yalnız bu resimlere bakmak bile insana canlılık ve hareket iştihası veriyor.

Bu fotoğraflar karşısında uzun, uzun düşündüm. Niçin biz, çok erken ve muayyen bir yaşa meselâ; otuzuna vardıktan sonra her türlü hareketten mahrum, âtil ve sünepe kalıyoruz? Spor, bizim hayatımızda gençliğe mahsus bir imtiyaz, ancak delikanlılıkla affedilebilecek bir havailik olarak telakki ediliyor da ondan galiba.. Kendi hayatımı yokluyorum: Yirmi iki yaşına gelinceye kadar bir çok sporları müfrit bir şekilde yapmış; akşam karanlıklarına kadar top peşinden koşmuş, bisiklet müsabakalarına girmiş, sayısız defalar attan düşmüş, Seyhanın deli, Akdenizin köpüklü sulariyle kucaklaşmayı en büyük zevk saymış, raket tuta tuta avcı nasır bağlamış bir adam. Bugün evden matbaaya gitmeyi bile bir zahmet sayıyorum. Işıktan korkan yarasalar gibi, açık hava beni ürkütüyor. Kendimi ancak dört duvar arasında ve bir tavanın altında emniyette hissediyorum. Zamanından evvel gelmiş bir ihtiyarlık.. Sebebi Kendimi sporla meşgul olacak kadar havaî işlere tahammülü olmıyan bir çağda saymam, bundan ve diğer bazı sebeplerden doğarak itiyad halini alan bir tenbellik..

Yalnız ben mi böyleyim ? Hayır, hepimiz! Aramızda otu-

zundan, hattâ yirmisinden sonra spor yapanlar Hint kumaşı kadar nadirdir.

Halbuki, spor bugünkü dünyada, insanların hayatına en lüzumlu bir ihtiyaç halinde katılmıştır. Yirminci asrın (İlmi simya) sı dahi güzellik, sıhhat ve neş'e için spordan başka bir iksir bulamamıştır.

İnsanlar ancak tabiatın içinde, tabiatla başbaşa kaldıkları zaman kendikendilerini bulabilir ve en büyük iç rahatlığına, neş'eye kavuşurlar. İnsanı tabiate götürecek şey ise ancak spordur.

Spor için yaş yoktur. Her çağın kendisine mahsus bir sporu vardır. Sonra, spor hiç bir zaman ağır başlılığa, olgunluğa mani değildir. Hepimizin düşündüğü gibi böyle düşünmek; geri düşünmek, bizzat hayatımıza karşı hareket etmek, demektir. Seksan yaşını aşmış İsveç Kralı bembeyaz saçlarıyla tenis kordunda torunu yerinde Brotra'nın karşısına çıktığı zaman Haşmet meâblığından hiç bir şey kaybetmiyor.

Çemberlayn oltasını alıp ava çıktığı zaman, diplomasi alemindeki otoritesinden zerre kaybedeceğini akla bile getirmez.

Spora karşı bizdeki bu kötü zihniyeti yıkmak içindir ki, Atatürk'ü Floryada halkla beraber denizde gördük.

Atatürk neş'e kültürünün en büyük peygamberi oldu. Melankolik, gülmesini, eğlenmesini bilmiyen milletin büyük işler yapamayacağına hepimizden evvel inanmıştı. Asırlardanberi bizde millî bir karakter halini almış olan melânkoliyi yıkmak için herşeyi yaptı. Melânkolinin en büyük ilâcı spordu. Neş'e ve sıhhat kaynağı olan sporu millet hayatına sokmak içindir ki, dans etti, yüzdü, ata bindi. Deniz yarışlarına iştirak etti, pehlivan güreştirdi.

Atatürk'ün açtığı bu yol, Türk milleti için geniş bir sıhhat, binnetice kuvvet yoludur. Tenbelliği itiyad haline sokmuşlarımıza söylemiyorum. Fakat genç nesil Ebedî Şefinin bu işaretini de anlamalıdır. Ve bilmelidir ki, spor gençliğe mahsus bir fantazi değildir. Hayatında, sonuna kadar ona en lüzumlu bir ihtiyaç halinde yer vermeğe mecburdur.

Spor şahsî hayatımız için ne kadar lüzumlu ise, millî bakımdan da o kadar büyük bir vazifedir. Spor yapmayan milletlerin orduları da zayıftır.

Dermansız bir bileğe dayanan en müttekâmil, en modern silâh bile en kötü silâhtır.

Zelzele

Yaz olur, barışır; kış olur, küsersin..

— Yolcuma geçit verirsen

Allah muradını versin. —

Turnamın uğrağı,

Boralar, çığlar, haydutlar yatağı ;

Dağlara yukardan bakan

Ararat dağı,

Eğilmez başında dumanın vardır...

Senin de bir zelzelelik canın vardır.

*

Ey esir ellerin çilesi,

Üç kere yıkılıp dört kere yapılmış ,

Gölgesinde yalancı ilâhlara tapılmış

Nemrud kulesi

Bekle, secdeye kapanacak zamanın vardır...

Senin de bir zelzelelik canın vardır.

*

Aylar batacak, günler batacak...

Nil, kurbanlarını kıyıya atacak.

Uykusu gelen Ebülhevl

Kumlara serilip yatacak.

Batan güneşlerin ardı sıra

Ölüme güler gibi bakma ufuklara

Gözlerin dolar destanını okusam

Ey sırrımı birgün doğuracak Ehram

Ağıtlara benzer destanın vardır...

Senin de bir zelzelelik canın vardır

*

Bana haber verin o şimal çocuğundan

Daha ayılmamış mı sarhoşluğundan ?

Daha doymamış mı, daha doymamış mı,

Çelik gagalı kargalar

Gözlerini oymamış mı ?

Bugün böyle geçer, yarın vardır...

Ve ey şövalyeler şövalyesi,

Senin de bir zelzelelik canın vardır.

Arif Nihad Asya

Tanzimatta sahne ve aktörlük (*)

Yazan : İHSAN

Avrupada sahne hayatının inkişafında, tiyatro eserlerinin varlığının mühim rolü olmuştur. Acaba sahne mi eseri doğurur, eser mi sahneyi ? Sualini ortaya atmak istemiyoruz.

Bizde tanzimattan evvel, oldukça kuvvetli bir aktörlük varsa da sahne mücerrettir. Eser yok, mevzu vardır.

Romanı, piyesi, nazımda mevzuu getiren; ideolojide, dilde, idarede, cemiyette inkişafı yapan Tanzimat, sahne hayatının da temellerini attı.

Türkiyede ilk tiyatro, Tanzimattan evvel, (1820) Fransız sefaretinin bir müsamesesinde; bundan sonra da Ermeni gençlerinden Düzüyan ailesinin yalısında Ermeni gençleri tarafından oynandı.

Avrupadan ecnebi trupları, sırf ticaret maksadile gelmeğe başladılar. Bunların piyeslerini ecnebi dili bilenler, doğrudan doğruya, bilmiyenler de ozamandan önce yapılan tercümelemlerle takip edebiliyorlardı.

İlk tiyatro binaları Galatasaray civarında İtalyan tarzı mimarisinde "Yüstinyani,, nin ve "Mişel Naum,,un yaptırdığı binalardır. Bilahare yanan bu tiyatrolara, başta Abdülâziz olmak üzere devir ricali devam ediyordu. Madam Ristori, Küvine ve Mösyö Rifa bu tiyatroların ilk safta gelen artistlerindendir.

Halkın dedikodusu üzerine Beyoğlu tiyatrolarına gitmekten sarfınazar eden Abdülâziz, Dolmabahçe sarayının silâhhanesinde ecnebi mimarlarına bir tiyatro yaptırdı. Ecnebi kumpanyaları buradâ temsiller vermeğe başladılar. Bunlara, mızıkacılıkla veya başka türlü ufak tefek sahne yardımlarında bulunan "Hademei Hassai Şahâne,, gençleri, kendi aralarında gizli gizli toplanarak temsiller veriyorlardı.

Bu sıralarda "Mıgırdiç Beşiktaşlıyan,, heyeti, evlerde

(*) İstifade edilen eserler : "Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu,, Refik Ahmet (cilt 1). Hayat Ansiklopedisi, Metinlerle Muasır Türk Edebiyat Tarihi : Mustafa Nihat. Ebedi Yeniliğimiz : İsmail Habip.

Ortaköy Ermeni mektebinde, daha sonra şehirde; "İstevan Ekşiyani,, da "Mişel Naum,, tiyatrosunda temsiller vermeğe başladılar.

"Altundüri Arakel,, (1859) Hasköyde bir tiyatro yaptırdı. Fakat, tiyatro suflörle oyun oynamak imtiyazı "Naum,, a verilmişti. [*] "Naum,, "Arakel,, i dava ederek imtiyazı kendine inhisar ettirdi.

Hasköy tiyatrosu kapandıktan sonra Arakel, Tokatlıyanın yerinde Şark tiyatrosunu kurdu.

Bu tiyatronun aktörleri: Minakyan, Acemiyan, Kartoviyan, Fasulyeciyan; aktristleri: Matmazel Abrusyak, Agavani, Zagumikyandı. Rejisörleri İtalyan "Asti,, dir. Şark tiyatrosunda ilk olarak "İki Ahabap Çavuşlar,, piyesi oynandı. Ermenice temsiller seyirci bulamayınca "Sezar Burjiya,, gibi Türkçeye çevrilme piyesler oynanmaya başladı. Fakat Ermeni artistlerin Türkçe konuşmaları şayanı hayretti. "Goz,, yerine "Göz,, "Yarpak,, yerine "Yaprak,, dedirmek mümkün olmuyordu. Bazan, değil şive hatası, mânâ ve mefhum galatları da yapıyordu. Meselâ Şahar sahnede rol icabı ölen artisti gösterek "Katil burada ya maktul nerede ?,, demişti.

(1868 — 1869) sıralarında Âli Bey ve arkadaşları Gedikpaşada "Mösyö Subiye,, nin tiyatrosunu satın aldılar. Bu hareket, haddizatında şayanı takdir bir şeydi. Zamanın taassup ve istibdadından çekinen Âli Bey "Agop Vartoviyanı,, ortaya koydu. Namık Kemal, Ebuzziya Tevfik, Ahmet Mithat, Rezaizade Ekrem, Şemsettin Sami edebî heyetini; Ahmet Fehim, Madam Binemeciyan, Madam Mari, Fasulyeciyan, Naçi, Ahmet Necip bu tiyatronun faal unsurunu teşkil ediyorlardı. Memleketin yeğâne ele alınacak tiyatrosu olduğundan, devletten ve matbuattan yardım görüyordu. Bununla beraber sarayın sıkı kontrolü altında idi. Nihayet Gedikpaşa tiyatrosu, sarayın direktifi ve belediyenin himmetile (!) yerine medrese yapılmak bahanesiyle ortadan kaldırıldı.

Agop Kartoviyan (Güllü Agop) ve Ahmet Fehmi efendi bu tiyatronun kıymetli elemanlarındandır.

(1840) da İstanbulda doğan Kartoviyonun, san'ata karşı büyük bir zafı vardı. Sahneye atılışı, "İki Ahabap Çavuşlar,, pivesinin kendi üzerinde bıraktığı intibah neticesidir. Senelerce Şark tiyatrosunda çalıştıktan sonra İzmir gitti. Dönüşte "Me-

(*) Her halde, Tulûatçılığın devam ve inkişafında bu imtiyazın tesiri olsa gerek.

kimyan, trupuna dahil oldu. Fakat Ermenice temsiller eski kıymetini kaybetmiş seyircisiz kalmıya başlamıştı. Bunu sezen Güllü Agop [*] trupu (Karakaşyan hemşireler, Benliyan, Magakiyan, Narliyan, Fasulyacıyan, Minakyan v. s.) Türkçe temsiller vermeğe başladı. Biraz sonra Gedikpaşa tiyatrosu müdürü oldu. Bu işte büyük bir cehd ile çalıştıktan sonra (1881) de öldü.

Bu izahattan anlaşılıyor ki, sahne hayatında Türklerin henüz mühim bir mevkii yok. Bunu, şüphesiz, zamanın taassubunun fazlalığında ve göreneğin azlığında aramalıdır.

Mamafi yukarıda ismi geçen Ahmet Fehim efendi, Türk sahnelerinin sayılı artistlerindendir. Aslan tornacı olan Fehim efendi (1857) de Üsküdar'da doğdu. Sahneye, Mıgırdiç ağanın kahvesinde tiyatro mensuplarının israrı üzerine yirmi yaşında çıktı. Fasulyacıyan kumpanyasıyla Bursaya gitti. Vefikpaşanın himayesinde Molyer külliyyatını oynadı. Buradan dönüşte "Osmanlı komedi heyeti", ni kurdu. Umumî harbe kadar sahnede çalıştı. 1914 de Darübedayi'in komedi kısmına hoca oldu. 1930 da öldü.

Ahmet Fehim efendinin asıl kıymeti Türk sahnelerini klâsliklikten çıkararak dramın dışında hakikî komediyi getirmiş olmasıdır.

Sahneçiliğimizde, Ahmet Vefik paşayı ihmal etmek hakikaten büyük insafsızlık olur. Vefik paşanın adaptasyonculuktaki kudretini, ehemmiyeti kadar sahneçiliği teşviki de kayda şayandır.

İstanbulda, Gedikpaşa tiyatrosunun kapanması üzerine; rejisör ve artist Fasulyeciyanın idaresindeki heyet Bursaya gitti. A. Vefik paşa vilâyetin malı olarak bir tiyatro yaptırdı. Bu tiyatronun kontroline; Fransa, Avusturya konsoluslarıyla Rasim ve Şakir efendilere bıraktı. Vefik paşanın, eserlerinin temsili ile bizzat meşgul olduğunu; şive, jest yanlışlıklarını tashih ettiğini; açıkça rejisörlük yaptığını; Ahmet Fehim efendi Vakıf gazetesindeki hatıralarında anlatır.

Bu suretle Vefik paşa, emsalsiz bir kudretle adapte ettiği "Molyer külliyyatı", nı imkân nisbetinde hatasız olarak sahneye koymıya çalışmış ve muvaffak da olmuştur.

Buna, Adanada bir sahne kurduran, bir tiyatro açan Ziya paşayı da ilâve edelim.

(*) Güllü lakabının, Ermenice gül manasına gelen "Kartov", kelimesinden veya ailesinin isminin gül olmasından dolayı verilmiş olduğu ihtimal dahilindedir.

Erzincan Uyuyor

Patiska örtülerle döşenmiş sokaklarda,
Dağlardan kopan rüzgâr donduruyor her sesi
Düdük sesleri birer buz salkımıdır saçaklarda ...

Uyuyor, Erzincan sessiz uyuyor.
İkiyi çalarken şehrin saat kulesi
Nöbetçiler ölümün ayak sesini duyuyor.

Gök katranlarla sıvanmış korkunç bir gece
Hayat ve ölüm bir an iki hece..

Kirpiklerimden süzülürken rüyaların en tazesini
Bir askerin kolumdan tutmasile açtım gözümü
Yanı başımda anamın, kardeşlerimin cenazesi.
Karşımda ölü çocuğuyla göbek atıyor dayım,
Kanımla süslü bir dilmeye dayadım parçalanmış yüzümü
Dedim: bu hatıramı doğduğum yerden arta kalan payım

Anladım, susamış toprak ana
Kan içiyor kana, kana ...

Babamın mezarı gibi mahallemiz de belirsiz bir yığın
Her bahçe bir kuyudur ne ağzı var ne dibi
Arkası kesilmiyor gökleri sarsan çığlığın .

Dedemden miras kalan ev yıkılmış bölüm bölüm
Yanıyor çarşıda dükkânım, kafamın içi gibi
Her tarafta inilti her yanda ölüm ....

Ölenler : kimi ihtiyar, kimisi çocuk
sadece hepsinin benzi uçuk.

Kimi ağır yaralı haykırıyor su diye
Kırları eritiyorum, sıtmalı avucumda
Sıra sıra ölümlerin kaçmasını uykusu diye

İmdat gelemiyor yolları kapamış tipi
Ecel dolaşüyor baş ucumda
Kahpe bir yol kesen gibi .

Tükenmiş göz yaşım ağlayamadım,
Kanayan yarayı elimle yamadım .

* * *

Artık beyazlığımı kaybetti gözümde kar.
Yurdumdaki bahçeler çiçek açmaz bu bahar...

Ziya İlhan

Kara çadır önünde bir
düğün töreni

Türkmen Yürüklerde kadın kıyafetleri ve baş tuvaletleri

Yazan : YALMAN YALGIN

Gece kıyafeti

Yürük kadınları çulhalarda pamuk ipliği [*] ile dokudukları bezlerden kalınca uzun paçalı peşli bir don ve diz kapaklarının üstüne kadar gelecek uzun kollu bir gömlek ile giyinmeğe başlarlar. Gömleğin yaka ve kol ağızları ekseriya ayrı renklerle oyalanır ve gömlek daima dondan sonra giyilerek entari gibi donun üstünden sarkar.

Ayağa giyilen çoraplar yünden tek iğne ile örülmüştür. Bu çoraplar iki türdür. Düz renkte örülmüş çoraplara dal çorap, cicili bicili ve renkli olarak örülmüş çoraplara ise ala çorap denir. Çorapların uçlarında birer ip bulunur ve bu ipler don paçasının üstünden sarılarak paçalar çorabın üstüne dökülür.

Bu kıyafet aynı zamanda yatak elbisesidir. Yatak elbisesinde başa ince bir yazma örtülüp çene altından hafifçe bağlanır.

Gündüz Kıyafeti

Yürük kadınları gündüzleri gömleğin üstüne bir kolsuz yelek giyerler. Buna iç yelek derler. Bunun üzerine geniş ve bolca yine kolsuz, fakat belden yukarı kısa bir yelek daha gi-

(*) Pamuktan meydana gelmiş kumaşlara (Tırık) adı verilir.

yilir ki buna Güdük denir.

Bunun üzerine renkli giyilen ve paçaları düşük olan şalvara dizlik ve çityan adı verilir. Yelek ve güdük çityanın üstüne geldikten sonra bele hafifçe perişan bir kuşak sarılır. Onun üstüne müstatil ve ekseriya mavi renkte bir futa bağlanır. Bu futanın adına önlük denir. Eğer kadın o gün iş göreceksse kollarına birer de kolluk geçirir. Bu kolluğun enseden bağlanacak bağcıklarını takdıktan sonra işe başlar. Kola geçen bu kollukların adına Kolçak denir.

Futa ve kolçak yürükler arasında yalnız iş zamanlarında kullanılır. Düğünlerde, bayramlarda önlük ve kolçak kullanmak âdet değildir. Böyle fevkalâde günlerde güdük çıkarılır ve gömleğin üzerine üç etek bir entari giyildikten sonra entarinin üzerine memeleri yukarı doğru itecek gibi öne kavuşan yerinin sonunda ilik bulunur. Bunun üzerine de kollu ve işlemeli bir salta giyilir. Bu kıyafet kız, kadın, dul kadın arasında değişmez. Ekseriya düğün ve bayramlarda gelinlik elbiselerin giyilmesi mutattır.

Yürüklerde kadınların mümeyyiz vasıfları, başlarında ve baş tuvaletlerinde gözükür

Kadın Başlıkları:

1 — Fes: Sırma ve yahut da âdî feslerdir. Bu Mahmudiye altınlarının kız veya gelinlerin yanaklarına değmiş olmaları makbuldür.

2 — Yağlık: Fesin üzerine atılan örtülerin adına yağlık denir. Yağlık örtünme kız, gelin ve dullar arasında değişiklikler gösterir. Bu değişiklikler aşağıda sırasıyla bildirilecektir.

3 — Kekil: Başın altına gelen saçlar düzce kesilir ve altına doğru taranır. Bu tuvalete kekil adı verilir.

4 — Zilif; Kulakların önünden yanaklara doğru dört santim genişliğinde bir saç indirilir. Bu tuvalete zilif denir.

5 — Saçbağ: Arkadan örülen saçlar kırk bölüğe kadar ayrılır ve her bölüğün sekizer sekizer birleşmesine (sekizli bağ) adı verilir.

Kadın Tuvaletleri

Yürük Türkmen kadınları arasında kadınların kız, gelin ve dul olanlarıyla, evlenmeğe mecbur dul kadınlar ile evlenmeğe karar veren dul kadınların başlarından belli olur. Baş tuvaletleri aşiret arasında aynı zamanda bir hüviyet demektir. Bir kıızı,

gelini, evlenecek dudu, evlenmeyecek dudu başındaki tuvaletten tanımak kabildir. Bunun için yürükler arasında bir kadının gelin olup olmadığını sorduğumuz zaman gülünç olur. Zira onların giyiniş tarzı bunu tamamen gösterecek vaziyettedir.

Kız Başları

Kızlar başlarına giydikleri fesin üzerine örtü örtmezler. Buna dalfes denir. Alınlarındaki kekillerini biryantine benzeyen kokulu bir yağ ile yağladıktan sonra alına doğru tel tel tararlar. Bu kokunun adına (Kalle mis) denir. Ziliflerini uzatırlar, üçleme suretinde ördükten sonra başlarına doladıkları renkli, oyalı ve pullu sarık gibi bir çenberin üstüne örülmüş zülûf uclarını geçirirler. Feslerin alına gelecek kısmına altın veya gümüş paralar dize ler. Kulağın önünden sarkacak ve yanakları döğecek olan (Döğme) leri indirirler. Bu döğmeleri sağlı sollu üçerli altı paranın teşkil ettiği iki noktanın ortasında bazen bir tarafı kaşık gibi çukur büyük bir altın veya gümüş parça tam yanağın üstüne gelecek gibi sarkar. (Yürüklerde küpe kullanmak o kadar taammüm etmiş değildir. Fakat eskiden burunlar delinerek oraya bir mercan düğme veya gümüş düğme geçirmek âdeti. Bunun adına hırzıma denir.) Yukarıda söylediğimiz kırk belik saç bağı da en çok kızlarda kullanılır. (1)

Her kız saçını sırma bağlarla örülür ve ucları Belik denilen ipekten saç gibi örülmüş örgülerle bazen topuğa kadar sarkıtılır ve üzerleri paralar, gümüş zincirlerle süslenerek sallandırılır. Bunun için Karacoğlan :

Göçünü çeker bir güzel gider
Altın saç bağları topuğu döğür

Diye uzun medhiyeler söylediği gibi :

Danyelinde bir kız indi pınara
Mavi önlüklü de kırmızı donlu
Zulûfleri tel tel düşmüş yanağa
Örölmüş saçları, bağlar sekizli

Bu türküde de ballı olduğu gibi kırk bağ sekizer sekizer ayrılmak suretiyle bir birine bağlanır. ve saçlar beş kısma ayrılır. Kadınlarda bu yalnız ilk gelinin bal aylarında kullanılır.

— Gerisi 22 nci sayfada —

(1) Küpe takma âdeti yürüklerde kadından ziyade erkeklerin âdetidir. Bu âdet çocuğu yaşamayanlar arasında da vardır.

HATIRALAR

Büyük Şair Enis Behiç Koryürek'e

Gözlerimden süzölüp akmak için harelenir
O güzel resmine baktıkça dolan hatıralar .
Bükerek boynunu gönlüm gibi biçarelenir
Belki hiç bitmeyecek gurbet olan hatıralar

Bilsen ağlardın eğer sen de meraretlerimi,
Çıldırırlardaki hâlet gibi hâletlerimi . . .
Her sabah aynada söyler bana hasretlerimi
Sarı yaprak gibi benzimde solan hatıralar .

Adana : 2/2/940

Cenap Muhittin Kozanoğlu

Canlandırılacak Köy

Önümüzdeki seneler nüfusumuzun çoğunu teşkil eden köylerimizin gerek tahsil, gerek geçim hususunda seviyesini yükseltmeyi başlıca hedef tutacağız. Bu bususta elde edeceğimiz neticelere çok ehemmiyet ve kıymet veriyoruz. Kat'î olarak inanıyoruz ki köylerimizin tahsilini ve maişetini daha yüksek bir dereceye vardıracağımız gün, milletimizin her sahada kudreti, bugün güç tasavvur olunacak kadar yüksek ve heybetli olacaktır.

İsmet İnönü

Osmanlı imparatorluğu çökmeye başlayınca köy de sür'atle durgunlaşmaya, ıssızlaşmaya ve yarım asır geçmeden, yaşama kıymetlerinin bir çoğunu kaybederek cansızlaşmaya başlamıştır.

Köy cansızlaşması demek, köylü halka her türlü normal hayat imkânlarının kapanması, onların bütün haklarının ellerinden alınması demektir:

Köy, bundan yarım asır evvel takatsızlaşmış, fakirleşmiş, cansızlaşmış, ancak harukulâde faaliyet kabiliyeti sayesinde can çekişerek yaşiyabilmiştir. Bunun başlıca sebepleri:

1 — Osmanlılaşmış münevverin rehberlik ettiği Türk cemiyetinin garbî Asya medeniyetinden ayrılarak Avrupa medeniyetine geçmemesi,

2 — İmparatorluğun mukadderatına hakim olan münevverler kütlesinin yaşayış, dil, hayat telâkkisi ve zihniyet bakımlarından köylüden ve halktan ayrılarak şuursuzca hareket etmeleri,

3 — İdarecilerin ve münevverlerin, Türk köylüsüne esir muamelesi yaparak onları ezmeleri, soymaları, harcamaları ve devlet idaresine hiç bir suretle iştirak ettirmiyerek imparatorlu-

ğu temelsiz bir devlet haline getirmeleri,

4 — Devleti idare edenlerin sıkışıkca yabancı büyük devletlere sığınarak ağır şartlarla borç para almaları, bu parayı şahsî menfaatları için harcamaları, yabancılara birçok imtiyazlar vererek köylüyü onlarla beraber emmek yolunu tutmuş olmaları,

5 — Münevverle köylü arasındaki açıklığı halkın anlayarak tedbirler almasına mukabil münevverlerin görmemezliğe gelmesi ve bu yüzden Türk halkının ve köylüsünün; içinden çürümüş ve Osmanlılaşmış münevverin can çekişen esiri haline getirilmiş olmasıdır.

Cumhuriyet ilân edildiği zaman bu tablo, bütün çizikleri ve renkleriyle meydanda idi. Köy meselesinin en karışık düğümü de bu idi. Kitapta bu noktalar bilhassa gösterilmeğe çalışılmıştır.

Köyün canlandırılması işte bu kör düğümlerin çözülmesi demektir. Köy meselesinin ne olduğu iyice anlaşılmadıkça nasıl halledileceği kavranamaz.

Köy dâvası nüfusumuzun % 80 nini doğrudan doğruya ve bir hayat meselesi olarak, kalanını da her işe temel teşkil etmesi lâzımgelen bir kıymet olmak itibariyle alâkadar eder. Onun için köyün canlandırılması demek memleketin bünye değiştirerek ve sağlam bir temele dayanarak canlanması demektir.

Köyün canlanabilmesi, köylerin ve bu temelin üzerinde yaşayan insanların herşeyden evvel tabiatı emebilecek insanlar haline gelmeleri ile mümkündür. Avrupalılaşmak demek te bu demektir. Avrupanın felsefesi, ilmi, san'atı ve moralı bu gayenin tahakkuku için çalışır. Avrupalılaşmış insan demek, tabiatı ve mukadderatı yenebilen insan demektir. Bir büyük ve şumullu devlet işi olarak tabiat emilemedikçe köy dâvası halledilemez. O halledilemeyince de işleri sağlam temeller üzerine oturtmak imkânsızdır.

Tabiati emebilmenin birinci şartı, yeni ve kadir insan tiplerini yaratmaktır. Klasik, aldatici yoldan giderek, Avrupa medeniyetinden başka, köhne bir medeniyetin hayat telâkkilerini aşılıyan formasyon müesseselerine güvenerek yeni insan tipleri yaratılamaz. Yaratılsa bile yetişmiş ve muhtelif itimadlara sahip olmuş, bu yüzden durgunlaşmış nesiller, binbir itina ile yetiştirilmeğe uğraşılan bu yeni ve dinamik nesilleri de kendilere benzeterek yutarlar.

Onları da hayata imkânlar yaratamıyan, mukadderatını maaşa bağlamak istiyen insanlar haline gelirler. Bu hale gelen insanlar, saadeti üzerinde yaşanan topraklarda ve içinde bulunan tabiatta yani realitede değil, devlet kadrosuna girmekte veya kendilerinden zayıf insanları istismar etmekte, her neye mal olursa olsun borçlanarak yaşayabilmekte ararlar.

Bu karakterdeki ferdleri çoğalan bir cemiyette, aldatici ve muvakkat huzuru bırakarak tabiatı ememez, mukadderatı yeneemez, kendini yer. Devletlerin hududsuz koruyucu tedbirlerine kavuşan, halktan ve köylüden ayrılan, mes'uliyet hissi körleşen insanlar bir titre bürünerek Putlaşmak isterler. Kendi kadrolarının dışında kalan insanları bir kıymet olarak tanımazlar, onları türlü bahanelerle aldatma yoluna saparlar. Bundan evvela köylü çok zararlar görür.

Bir cemiyet için en büyük felâketlerden biri, o cemiyetin ferdleri arasında müminsiz putların türemesi ve çoğalması, cemiyetin ekseriyetini teşkil eden insanların iş yapma, başarabilme kabiliyetlerini ve şahsiyetlerini kaybederek sürüleşmesidir. Cumhuriyet, bu trajediye aslâ meydan vermeyen bir hükûmet şekli olduğu için mukaddestir. Cumhuriyeti koruyacak nesillerin buna iman etmeleri lâzımdır.

Köyü canlandırabilmek için insanı mutlaka, kendi kendine ayakta durabilecek yaratıcı ve kadir bir kıymet haline getirmelidir. Bunu yapabilmenin en esaslı şartları şunlardır:

1 — "Başarılmıyacak iş dünyaya gelmez," diyebilen köylüyü, köyden başlayarak tâ kamutayına varıncıya kadar devletin bütün şubelerinin idaresine, onda bugünkü vasıflarından başka bir şart armaksızın iştirak ettirmek, bu suretle devlet işlerini, realiteden kuvvet alan elemanlar besliyerek memleketin hakikî bünyesine uygun bir hale getirmek,

2 — Realiteye dayanmadan çalışan münevverin köye ve memleket realitelerine istinad ettirmediği her türlü ezber işleri realize etmesine hiç bir sahada müsaade etmemek, bunu temin edici rasyonel tedbirler almak,

3 — "18,, yaşından yukarı yaşlardaki asgarî "8,, milyon erkek ve kadın vatandaş en az altı aylık bir "köy mecburî hizmeti,, ne tabi tutarak çalıştırmak, bu teşkilât sayesinde köylerle birlikte memleketin umumî çehresini süratle ve rasyonel bir şekilde değiştirmek, böylece anayolları, köprüleri, okul binalarını dispanserleri yaptırmak; kanalları açtırmak, bataklıkları kurutmak,

— gerisi 28 nci sayfada —

HABER

Haber geldi şu dağların ardından
Ana ağlar, bacı ağlar, yar ağlar.
Yer kaynamış harap olmuş Erzincan
Öksüz kalmış şen ovalar şen bağlar.

Ak dökülmüş saçlarına yatıyor
Bir lâhzada bütün şehir batıyor.

Haber geldi gönül kuşu yaralı
Yurt yıkılmış viran olmuş ocaklar
Gök silinmiş hava karlı boralı
Ağıt dolu çöken evler sokaklar

Erzincana tanrı salmış devini
Ateş sarmış kardeşimin evini

Haber geldi Erzincandan, Kemahdan
Kuş yuvasız insan evsiz, dermansız...
İzi geçmez bin yaradan bin ahdan
Kalb yaralı ecel hain amansız

Yarım kaldı yatanların rüyası
Sevenlerin ağlaması, hülyası...

Vurdu uyku saatının şeytanı
Bin umitle yumulan bu gözlere
Dosta hasret bu binlerce insanı
Çiviledi acımadan o yere

Türke matem gerçi hakdan armağan
Seni mamur edeceğiz Erzincan

Asyalı

.....
.....
Güzelim, taşın üzerinden kaydı; yanıma oturdu. İki elini kavuşturdu, omuzuma koydu. Gözlerimin içine baka baka :

“Bilir misin Yusuf,, dedi, “Ay neden böyle olmuş ?..

Ninem anlatırdı. Onun da penbe kolları, bizim gibi çıplak ayakları varmış. Benzi soluk, gözleri böyle donuk değilmiş. Her akşam gümüş kovalarını süt-göllerinden doldurur, hasta çocuklara götürürmüş. Yolu uzak uzak dağlardan geçer, elmas tepelerden, mor denizlerden aşar, gidermiş.

Dağ kızları sevgililerile ağaçların altına gizlenirler, yolunu beklerlermiş. Ay oralardan geçerken uzanıp onu tutarlar, sütünü içerlermiş. Gümüş kovalarını da kollarına bilezik yaparlarmış.

Sonra birbirinin saçından birer tel koparırlar, onun elini ayağını sararlarmış; Uçlarını da kendi gönüllerine bağlarlarmış.

Gece uzar uzar; yollar bitmez, tükenmez olurmuş. Zavallı hasta çocuklar da uyurlar, uyanırlar; beklie beklie usanırlarmış. Kalkarlar; pencereden bakarlarmış. Onu göz-bebeklerle ite ite çözerler, gündüzü gözlerlermiş....

“Ya sevişenler ne olurmuş güzelim ?, dedim.

“Sevişenler mi ?....

Onlar da kalbleri sızlıya sızlıya akşamı özlerlermiş.....

Haydi Yusuf ! Sen de saçından bana bir tel ver; onu biz de bağlıyalım, ne olur, onu biz de bağlıyalım,,....

Göknel

Türkçe Gramer Terimleri

— 1 —

“Gramersiz dil öğrenmeğe uğraşmak karanlıkta yürümektir. Öz dilinin gramerini bilmiyen yabancı dilleri güç öğreniyor.,,

Herkesin bildiği bu hakikate rağmen dil inkilâbı başla yınca — yeni öz Türkçe gramerin esasları kuruluncaya kadar — artık arapçaya veya frenkçeye dayanan eski grameri bırakmak icabetmişti; nihayet şimdilik yalnız okuma derslerinde gramer tatbikatı yapılmasına lüzum görüldü.

Dil kurumunun gramer kolu yeni grameri hazırlamakla meşgul ola dursun; millete mal edilen bu işle türkçülerin, öğretmenlerin de meşgul olması faydasız değildir.

Bir ilmin tedvini ve tedrisi için en önce terimlerinin tesbiti lâzımdır. Mekteplerde okutulan bütün başka ilimlerin terimleri yapıldığı halde gramer ve edebiyatın terimlerine tesadüf edemedim. Term broşürlerini karıştırdım, Dil Kurumu yayınlarında B. Cevad'ın Türkçe gramer metodunda ve başka eserlerinde araştırdım. Bir yerde arapça ıstıhlara karşılık bir tek Türkçe terim teklifi bulamadım. Bunun sebebi dilin kendi işi olduğu için bu işin güçlüğü ve hepsini birden en mükemmel şekilde yapmak arzusu ve nihayet akademik çalışmaların ağır yürümesidir. Yıllarının sayısı hatırımda kalmadı, Fransız akademi lügatı bilmem kaç asırda meydana geldi.

Mümkün olanı yapmakla işe başlamakta bir beis olmasa gerektir.

İşte bu düşünce ile yıllardan beri vakit buldukça not ettiğim gramer terimleri tekliflerimi (Görüşler) okuyucularının tetkine arz ediyorum.

Dilcilerin, öğretmenlerin bir anket şeklinde bu işe yardım

edeceklerini umarım.

Kelâm, Kelime, Harf

Harf körşılığı olarak divanı lügatte bir (Üjük) var. Başkalarının da böyle okuduğu bu garip kökün nereden geldiği malûm değil. (ük) ektir; ismi meful manâsı verir. Bunu tahrif ederek: (Üzük, ücük, hücük) yapmak ve arapça (hece) ye yaklaştırmak keyfi bir hareket olur. İsterseniz aynen kabul ediniz.

Kelam (söz) demektir, Buna lâkırdı demek doğru değildir. Türkçe (L, R) harflerile kelime başlamaz diye bir kaide vardır. Bundan başka (lakırdı, lâf) ta kelamın ycrini tutmaz.

Kelam karşılığı (söz) deyince kelime karşılığı olarak (söy) kabul etmek icab ediyor. Dede Korkurta (söy söyledi, böy böyle) deye bu kelime kullanılmıştır.

Cümleye — kullandığımız — (söylev) e eş olarak (söylem) diye biliriz. Söz söy köklerinde (z, y) harfleri birbirinin yerine geçiyor, söylemek ve sözleşmek de ikisini de görüyoruz..

İsim

İsim karşılığı da hazırdır: (ad).

Cins ve has için (ortak ad, özel ad) kullanılabilir.

Müzekker (erel) müennese (dişel) denebilir. Müfred karşılığı (tekel) cemi eki (ler) dir. Fakat semai (işitme) olarak (n, t) ile çoğullanan adlar da vardır. (erat - efrad, eren erler) gibi

İsmin mütemmimi genitif hali meful halleri yani irab işi yeni gramerde değişecek sentakse aid bir mesele olacaktır. Bunlarla ilerde meşgul oluruz.

M. Bakşı

Yavru Kuş

Yuva mı kuruyorsun yavru güzel kuş, yuva mı ?

Bak sana yabancı olmayan biri seslendi...

Onda, ıtırlı göksütün deliliği var...

Ürkütme,

Ve ürperme,

Kanatların da yaylanmasın..

Bak sana yabancı olmayan biri ...

Yuvan böyle mi olsun istedin ?

Yapısı tamamlanıyor mu ?

Görüntüğü pek süslü !..

Bak sana yabancı olmayan biri hoşça kal diye seslendi,

Yavru nazlı kuş hoşça kal diye ..

Kemal Güner

Sükût

Sükût durgun bir deniz

Köpükleri düşünce

Bazan göz yaşlarımız

Süzülür ince ince

Koyu karanlıklarda

İçeriz her gün gamı

Billûri bardaklarda

Her sabahın akşamı

İhsan Olgun.

Türkmen Yürüklerinde kadın kıyafetleri ve baş tuvaletleri

— 12 inci sayfadan artan —

Bir halk şairi hırızmalı bir kızı şöyle medheder.

Bingölün de çevre yanın gezmeli
Kalem alup yere name yazmalı
Ayağı halkalı burnu hırızmalı
Çeker gider yaylasına Bingölün

Çok eski zamanlarda yürükler arasında sağ ayağa gümüş halka takmak ta âdetti. Bu âdetler Araptan Türke değil, Türkten Araba geçmiştir.

İşte bu kıyafet ile görülen her yürük kadını altmış yaşında bile olsa kızdır. Böyle kocamış kızların adına tatevciler oymağı (2) Kartal adını verirlerler.

Gelin Başları

Gelinlerin zıfaf gecelerinde başlarına giydikleri tozaklar bu bahse girmemiştir. (3) Gelinlerde baş tuvaleti ve fes giymi kızlarıkinden şöylece ayrılır:

Kekiller kızlarda olduğu gibidir. Zilif örülmez, yanağın altından düz kesilir ve kallemislendikten sonra yanağın üzerine tel tel taranır. Fesin üzerine ekseriya mavi bir grep yahut oyalı süslü veya pullu bir örtü örtülür. Buna Şeş veyahut da Keçi denir. Yeni gelinler başlarına örttükleri bu örtüyü çok zaman çenelerinin altına da bağlamazlar. İşte gelinle kızın farkı bundan ibarettir.

Hırızma ve ayak halkası kızlarda olduğu gibi gelinlerde de bulunur. Burada bariz fark gelinin başında bir örtü bulunması ve zilfinin görülmemiş olmasından ibarettir.

Dul kadın başları

Dul kadınlar ikiye ayrılır. Biri evlenmeye karar vermiş dullar, diğeri evlenmemeğe azmetmiş dullardır.

(2) Tatevciler, evciler oymağının eski mezhebini muhafaza eden kısmına verilmiş addır. Şimdi bu ad Tahtacılar diye müstameldir.

(Bak : Cenubta Türkmen Kısım : 5 sahife 106 tahşiyesi)

(3) Tozak zıfaf gecesine mahsus bir gelin tacıdır. (Bak : Cenubta türkmen oymakları kısım : 1 Fotoğrafları arasına)

Bu iki nevi dul kadın da yine baş tuvaletinden bellidir.

Dul kalmış fakat kısmet çıkarsa evlenecek olan kadınlar ilk rollerini ziliflerinde gösterirler. Evlenmeğe karar vermiş dullar zilif tuvaleti yapmakla beraber ziliflerini uzatırlar. Fakat gelinler gibi kesmezler. Başlarına koyuca bir yemeni örterler. Herkes bu kıyafette olan dulun evlenmek mecburiyetinde olduğunu bu suretle anlar.

Evlenmemeğe azmetmiş dullar ise başlarına fevkalâde koyu bir örtü örttükten sonra alınlarının kekil gelen yerinden başlarını sararlar ve uzamış ziliflerini saçlarının arasına katarak zilifsiz görünürler. (Burada zülûf kelimesi aşirette kullanıldığı gibi zilif diye kullanılmıştır.) Böyle başı koyu bezlerle bağlı ve üstü yine koyu örtülerle sarılı kekili görünmiyen zülûf saçına katılmış kadınlar evlenmeyecek dullardır.

Yürükler arasına saz çalan bir âşık girdiği zaman kız, gelin ve dulları sazile medhedebilir. Fakat bu kıyafetleri tanımayan şairler müthiş pot kıracaklarından lâyikiyle rağbet göremezler. Zira medhiyelerde kızı kızca, kadını kadınca medhetmek şarttır.

Yürüklerde güzel şöyle tarif edilir:

“Kulunç yassı, döş enli, çiğni düşkün, gerdan kakık, kırpik ok, çene gamzeli, ağız kallemis kutusu, irenk (renk) alüstü güllü, burun nohut, kaş yay, alın açık, diş Mısır pirinci, kimseyi incitmez, konuk seven erin bilen güzeldir.,”

L

Sen - Ben

Ey bugün gençliğimi tagaddi eden yarın ihtiyarlığımı hazmedebilecek misin ?

Ben zamanın sırtında kabuk bağladığı bir ağacım.

Sen her mevsimde sevilen bir meyvesin .

“Uzak, karanlık yolların garip yolcusu .. Yalnızlık bitmeyen bir yolculuktur.,,

Diyen bir meyvesin .

Ey adını unuttuğum bahçelerin rayihası.. sen toprak kokusundan bana daha yakınsın

Gölgemi sürüye sürüye sana geldiğim yoldan, gölgemi eze eze dönüyorum .

Sen gurbet havasında dostluk türküsünü söyleyen bir gönül misafirisin .

Ben izini kaybetmiş bir yolcuyum .

Hamid Salih Asyalı

İç Üzüntüsü

İşik değil, rüzgâr değil, ney değil ;

Duyğunun lisani bu hey hey değil.

Bu ses ;

Fırtınası dinmeyen ,

Rüzgârı, karı eksilmeyen ,

İlâhî bir cihanın gök gürültüsü ;

Adem oğlunun iç üzüntüsü .

Bu ses; bu sağır, bu gür ses ,

Ebedî öksüzlüğe hayatını eklemiş,

İlk günden bu güne dek hep böyle emeklemiş ;

Duyulmuyor, duyulmıyacak.

Vehbi Evinç

Çocuğum ne dağacak ?

Çocuğum ne doğacak ? Kız mı, oğlan mı? İşte size insanlık tarihi kadar eski bir soru. İlk ana olan kadınlardan biri sorulan bu soruya her çağda çeşit çeşit cevaplar verilmiştir. Görülen en küçük alâmetler en büyük deliller kadar kıymet kazanmış bir çok kimseler kendilerine göre değişen bu alâmetlerle cinsini tayine kudretli olduklarını iddia etmişlerdir. Bilhassa şark, doğacak çocuğun cinsiyetine çok önem verir. Herkes bir çok delillere dikkat etmiş ve doğumdan sonra fikirlerinin doğruluğundan bahsetmiştir.

Eski Mısırlılarda Firavnlere doğacak çocuğun cinsini söyletirmişlerdi: İki kaba buğday ve arpa taneleri konur hamile kadın her gün bunlara idrar ederdi: Taneler filizlenirse kadın gebedir, eğer arpa taneleri filizlenmişse çocuk erkek, buğday taneleri filizlenmişse çocuk kız doğacaktır denilirdi. Bugün bir çok âlimler bunları kat'i bir esasa bağlamak için ömürlerini harcıyorlar. Son senelerde Sexe Chromosome denilen cinsî kromozomun keşfedildiği ve bu kromozom bulunduğu zaman çocuğun erkek olacağı söylenmektedir. Bir çok doktorlar buna X, Y, Z kromozomu gibi değişik adlar veriyorlar. Bu bir hakikat olabilir. Fakat asıl mesele bu hakikati meydana koyacak usulleri bulmaktır.

Bugün cinsiyetin oluşunua en önemli rolün kadında ve bilhassa yumurtada olduğu kabul ediliyor. Bir Yumurtanın iki defa aşılmasıyla doğan ikizlerin ikisinin de erkek veya kız olmaları yumurtanın ehemmiyetini gösterir.

Eskiden bizde de cinsiyetin husulüne kıymet verilirdi. 1749 da Ahmet Seni bin Hasan tarafından çevrilen Tuhfetülmüminin eserinde şöyle deniliyor:

(Yüklü kadının avuç içi emles olursa çocuk erkektir. Yeşile mailse kızdır. Gebe kadının sağ tarafının ağır olması erkek olacağına, sol tarafının ağır olması kız olacağına delâlet eder.) 1748 de hekim Abbas Vesim, Düsturu Vesim adlı eserinde şöyle der:

— Erkek çocuğa hamile olan kadın cimadan çekinir ve

ağırlığı sağ tarafından duyar. Sağ memesi evvelâ büyür ve süt sağ memeden gelir. Böyle kadın hareket esnasında çok zaman evvelâ sağ elini ve sağ ayağını kullanır.)

Büyük Türk hekimi İbni Sina uzun tecrübelerine dayanarak sadece şunları söylemiştir: Kadındaki çocuk erkek ise üç ay sonra, kız ise dört ay sonra hareket etmeğe başlar.

Bazı şimal vilâyetlerimizdeki kanaate göre doğacak çocuk kız ise validesi hamileliği esnasında zayıflar; yüzünde ve bilhassa yanaklarında lekeler hasıl olur. Oğlan ise sıhhatini muhafaza eder. Birçok yerlerde doğumda sıra takibine inanırlar ilk çocuk erkek ise sonra kız olacağına inanç fazladır. Annenin yüzünde çiller çıkar, dudakları kalınlaşır, kalçaları büyürse çocuğun kız olacağına hükmedilir. Bütün bu itikatların birleştiği bir nokta varsa o da erkek çocuğun sağda, kız çocuğun solda hareket etmesidir. Yüzün çillenmesi de kız çocuğuna delâlet eder. Erkek çocuğa gebe olanlar tatlıya, kız çocuğuna gebe olanlar ekşiye meyil eder derler. Erkek çocuğa yüklü olanların meme uçları kırmızı, kız çocuğuna yüklü olanların ise siyah olur.

Size şimdiye kadar birçok an'ane ve görüşleri anlattım. Fakat bugün bunların kat'î olarak hiç birisini kabul eylemeyiz. Tıp ilmi henüz bu alanda şaşmaz delillere malik değildir. Böyle bir keşif aceba insanlık için hayırlı mı olacaktır? Bu da pek belli değildir. Veliahdin cinsiyetinin tayini bazan bir ulusu aylarca evvel neş'e veya kedere sürükleyebilir. Bir takım an'aneler de vardır ki, kız çocuğu yetiştirmek onlar için bir yükür.

Bazı cemiyetlerde kızlar ancak büyük bir para veya cihaz mukabilinde evlendirilebilir. Böyle sosyete de doğacak çocuğun kız olduğunu söylemek onu imha fikrine kadar insanlık yasalarına aykırı hareketlerin doğmasına sebep olabilir. Çocuğun cinsiyetinin evvelden malûm olması bir çok sosyal işlerin seyrine aykırı hâdiseleri meydana getirebiliyor.. Tabiat bu nazik işi en derin sırlarının içine saklamıştır. Bakalım bu sırrı da çözmek insanlara nasip olacak mı?

Yol Şarkısı

Renklerden seslere köprüler kurdum,
İlk defa gözlerim geçseydi diye .
Sesimi yol yapıp ucunda durdum,
Eğlenmeyen gönlüm geçseydi diye
İnliye inliye

önümden

geçseydi diye

Gün geldi türkümü dağlara ekdim,
Çam olup ormanda bitseydi diye
Gitseydi diye gitseydi diye

önümden

çekilip gitseydi diye

Sükûtum gözlerde renkli ses oldu
İçerim boşalsın yaş dolsun diye
Fikrim merdivenken kafam yol oldu
Türkümle kol kola dolaşsın diye
Şaşsın diye şaşsın diye

gönlümde

bu yolda dolaşsın diye

İçimde yepyeni bir âlem kurdum
Asya işiderek şaşsaydı diye
Ayetleri bile hep ters okudum
Bütün tanrılarım kızsaydı diye

Sussun diye sussun diye

ömrümde

dile gelip konuşsun diye

Galip Güvendik

Canlandırılacak köy

— 16 nci sayfadan artan —

limanları yaptırmak, telegraf ve telefon hatları ile bütün köyleri birbirine bağlamak, köylünün satım ve alım kabiliyetini yükseltmek, memlekette yeni hayat imkânları yaratıcı sahaları ve insan sayısını çoğaltmak;

4 — Modern tekniği, onun bilgileri ile cihazlarını kullanmayı — klasik, pahlı, hakikî candan uzakta çalışan müesseselerin güvenmeden — mesleklerinin icabına göre bütün vatandaşlara öğrenme imkânlarını hazırlayıcı tedbirler almak,

5 — Köylüyü de diğer vatandaşların kavuştukları tabii ve insanî haklarına kavuşturucu tedbirleri genişletmek;

6 — Köylü vatandaşlarda da Cumhuriyet vatandaşlığı şuurunu aksiyon haline gelebilecek şekilde uyandırmak için gereken tedbirleri sür'atle almak,

7 — Kültüre, hukuka, ekonomiye, san'ata ve ilme, bu ana prensiplerinin renklerini taşıyan bir karakter vermek, böylece Türk topraklarının ilmini, san'atını, moralini, hukukunu, ekonomisini yaratmaktır. Bütün bu işleri nazariyeye değil, aksiyona çevirerek halletmek yolunu tutarak çalışmayı kudsileşecek bir kıymet olarak insanların benliklerine aşlamak lâzımdır.

(Canlandırılacak köy) de Cumhuriyetin bir ideoloji olarak getirdiği prensiplere dayanılarak bu ana fikirler; realiteden ve aksiyon halindeki hâdiselerden misaller gösterilerek hem izah ve hem de müdafaa edilmeğe çalışılmıştır. Kitapda müdafaasını yaptığımız fikirlerin realizasyonundan müsbet rolü olanların adlarını belirtmeyi uygun bulmadım. Onun için eserin hiç bir yerinde şahsî isimlerini yazmadım. Yalnız bu eserin meydana gelmesinde benden daha çok rolleri bulunduğu kani olduğum, büyük devlet adamlarına, köylerde başarı ile çalışan meslektaşlarım ile iş arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Eğer onlar işlerini muvaffakiyet denilen taç ile süsleyememiş ve türlü işlerle ödevlendirilen köy çocukları harukulâde başarılar gösterememiş olsalardı, köylerdeki vatandaşlarımıza verilen vazifeler tahakkuk etmemiş bulunsaydı benim tecrübeye dayanan ve kuvvetini ondan alan bu fikirleri ortaya atmam hat-

tâ gülünç bile olurdu, onun için bu eser de tıpkı diğer müşterek işlerimiz gibi bir ortaklık maldır. Fikir ve iş arkadaşlarımızın kanaatlerine, hislerine ve köylülerimizin aksiyon halindeki başarılarına tercüman olabildiysem yeni hızla köy için çalışacaklarını arttıklarını görerek kendimi bahtiyar addedeceğim.

Müşterek kanaatlerimiz olarak ortaya konulan fikirlerimiz köy dâvası ile ilgilenmek isteyenleri alâkadar edecek, değer ve mahiyette bulunursa köyün canlandırılmasına emekleri katılan insan sayısının çoğalmasından âzamî zevk duyacağız. Köyü canlandırmağa eriştiğimiz gün milletimizin her sahada kudreti, bugün güç tasavvur olunacak kadar yüksek ve heybetli olacağına inanıyoruz. Bütün vatandaşları bu ülkünün yolcusu görmek istiyoruz.

I. Hakkı Tonguç

Canlandırılacak köy adlı eserin baş yazısı

AĞIT

Sıtkı Avcıya

Dertliyim, içimde bilmem ki nem var ?
İçimi bir ateş, kor dağlar sanki.
O viran yurdumda sen ağla rüzgâr !
Erzincan adı da bir mezar sanki.

Söndü bir afetle her tüten ocak;
Topraklarla doldu her müşfik kucak;
Öksüz, yetim kaldı bir çok yavrucak !
Topraktan ah eder analar sanki.

Bir nazlı gülümdü yurdumda solan;
Bir acı zehirdir içime dolan,
Bir şehir değildir hanharap olan,
Bir şehir değil de ölen yar sanki !.

Cengiz Turhan

Kağnı Gıcırtiları

Erzurum Türküleri

I

Gecenin hicranını içmiş gibi inliyor
Sokaklar bu sesleri ninni diye dinliyor
Gönüller bu nefesle daima serinliyor
İnliyen bir gönüldür kağnı gıcırtiları

Daha doğmadan güneş, daha açılmadan gün
Siner her yere bu ses inleyip ölgün, ölgün
Bu melodi değişmez dekor ayıdır her gün
İnleyen bir gönüldür kağnı gıcırtiları

II

— İnleyen tekerlekler bir devrin bestekârı
İnleyen tekerlekler kurtuluştan bir sestir

Bugün hâlâ geçerken bir kağnı ağlayarak
Beynimde bir mazinin top sesleri uğuldar
Kaç zaman bu seslerle dert avuttu bu toprak
Kaç zaman bu seslerle ağladı sisli dağlar

Bu sesler bir maziden kalan bir izdir derin
Bu sesler bir ulusun kurtuluş sesleridir
Bu sesler ninnisidir şehit olan erlerin
Ve bu sesler yurdumun sönmez nefesleridir

III

— Kağnı gıcırtiları hasret çekene yarıdır
Kağnı gıcırtiları dinmeyen ahuzardır

Tükenmeyen göz yaşı dinmeyen bir hıçkırık
Ağlayan bir gönüldür, bir kalpdır ki, yaralı
Bu bir melodidir ki bahtı talihi kırık
Hicranı, ızırabı yüreğine saralı

Ağlayan tekerlekler, ağlatır dinleyeni
Ağlayan tekerlekler ağlayana dert verir
Ağlatır tekerlekler hasretten inliyen
Ağlayan tekerlekler gurbette yol gösterir.

Hasan Kaya

Halkevi daktilo kursuna iştirak eden bayanlar

Evimizin 1940 Kânunusa- nî çalışma hülâsası

1 — DİL, TARİH ve EDEBİYAT Şubesi :

5 Kânunusani kurtuluş bayramında Atatürk heykeline çelenk koyarak Asrî sinemada bir gençlik toplantısı tertip etmiştir. Bu toplantıda Bay ve Bayan 10 hatibe söz verilmiş ve Kız Lisesi talebelerinden bir grup tarafından millî danslar yapılmıştır.

25 Şubat Halkevlerinin kuruluş günü için de beş kişilik bir kutlulama hey'eti seçilerek lüzumlu tedbirler alınmıştır.

2 — AR ŞUBESİ :

Fotoğrafçılık kursunu açarak Fotoğraf ve Resim sergisi için icabeden hazırlıklarını itnâna gayret etmektedir. 12/1/1940 günü bir salon konseri verilerek halk türkülerinden mürekkep küçük bir repertuvarla davetlilere iyi bir gece yaşatılmıştır.

Ayrıca 19/1/1940 günü de halkımız arasında büyük rağbet gören "Halk Türküleri gecesi," ile bu ay da mutlak üzere oldukça muvaffakiyetli adımlar atılmıştır.

C. H. Partisi Genel sekreterliği Halkevlerine gönderdiği bir tamimde her Halkevinin bulunduğu muhitteki halk türkülerini tetkik ederek içlerinden koro halinde söylenebileceklerini seçip bunlardan dört tanesini C. H. Partisi Genel Sekreterliğine göndermelerini ve bu gönderilecek türkülerden bir kısmının o Halkevi için hususî türkü olarak kabul edileceğini bildirmiştir. İşte bu "Halk Türküleri Gecesi," de bilhassa bu tamim üzerine tertib edilmiş, Parti Müfettişimiz Pr. Hasan Reşit Tankut, Valimiz Faik Üstün, Parti reisi, evimiz reisi, bazı mebuslarımız da dinleyiciler arasında yer almışlardı. Çalınan ve söylenen her türkü hakkında dinleyicilerin fikirleri alınarak en çok rey kazanan dört türkü tesbit edilmiştir.

3 — TEMSİL ŞUBESİ :

5 Kânunusani kurtuluş bayramında Asrî Sinemada gündüz Mahmut Yesarinin 1 perdelik (Sancağın Şerefi) piyesini, gece de (Sancağın Şerefi) piyesiyle gene Mahmut Yesarinin 2 perdelik (Has Bahçe) komedisini sahneye koydu.

22/1/1940 gününden 30/1/1940 gününe kadar Erzincanda zelzele felâketine maruz kalan (İstanbul Operet heyeti) ni himaye ederek sahnemizde 9 temsil vermelerine ve dekorlarımızla gardrop eşyalarımızdan istifade etmelerine müsaade edildi.

4 — SPOR ŞUBESİ :

Havanın müsaadesi dahilinde Cirit oyunlarına devam edilmiştir. Tenis turnuvalarının yakında başlayacağı için Tenis raketleri tamir ettirilerek yeni Tenis topları alınmış ve Tenis Kortunun tamiri karara bağlanmıştır.

Ayrıca, Toroslarda 2,000 metreye çıkarak Şeyhli köyü üzerinde Topakardıç mevkiinde çam ormanlarının son hududundan yukarıda kayak partileri yapan kayakçı gençlere kayak malzemeleri verilmiştir.

5 — SOSYAL YARDIM ŞUBESİ :

3 Kânunusani 1940 Çarşamba günü zelzele felâketzedelerine yardım günü olarak tesbit edilerek önceden bütün mahallelere beyannameler dağıtılarak o gün et, meyve ve tatlı paralarının felâketzedelere verilmesi istendi. Şiddetli ve devamlı

yağmur altında 7 koldan mahalleleri dolaşan 50 hamiyetperver bayanımız 733 lira topladı .

Millî mücadele yıllarında yararlıkları kaydedilen ve halen müteverrim bulunan ve Başvekâletçe de 500 lira nakdî yardım edilen Kemal Yanğı'nın çocukları himaye edilerek ailesine 10 lira aylık tahsis edildi ve Kemal Yanğı'nın ilâçlarının Sosyal Yardım Şubesinde temini karara geçirildi .

Ayrıca, Lise talebelerinden teverrim eden Mahmut Başkurd'un ilâçlarının alınması, fakir talebelere kitap ve ayakkabı tedariki, bazı yoksul kimselere nakdî yardımlar yapılması, 57 vatandaşın hükûmet dairelerindeki işlerini görülmesi, 35 hastanın muayene ettirilerek ilâçlarının da meccanen hastalara tevzii.. Kânunusani ayında Sosyal yardım şubesinin büyük faaliyetinin kısa blâncosunu gösterir.

6 — HALK DERSANELERİ ve KURSLAR Şubesi :

Millî Birlik ve kötü propaganda mevzuu üzerinde halk konferansları hazırlayarak 12/1/1940 da Halkevi salonunda Ziraat Mütahassısı Rauf Istranca'ya Ziraat ve Ziraat tekniği mevzulu ve 31/1/1940 tarihinde de Sait Bölgen'e Zehirli Gazlar hakkında birer konferans verdirdi .

7 — KİTABSARAY ve YAYIN Şubesi :

Okuma Odası ve kitaphanedeki kitaplar ilim zümrelerine göre yeni baştan ve esaslı tasnife tabi tutularak faaliyete geçildi ve bir çok yeni eserler alınarak hoparlörle neşriyata bermutat muntazaman devam edildi .

8 — MÜZE ve SERGİ Şubesi :

Müze Müdürü Bay Ali Rıza Yalmanyalğın tarafından bazı mıntakalarda tetkik ve aramalar yapılarak Aşiretler arasın- etüdler yapıldı .

9 — KÖYCÜLÜK Şubesi :

Köyler ve köylülerle sık sık temasta bulunarak köylerin ağaçlandırılması etrafında etüdler yapıldı .

GEMİ

Tepende rüzgârlara bağlı ışıklarınla
Enginde martılara sanki önder gibisin..
Bitmeyen ufuklarda gelecek her yarınla,
Elbette bulacağız sahili, der gibisin...

Bazan derinliklere, bazan semaya bakan ;
Gözlerinin içinden derinliklere akan
Bir keder dumanı mı, yoksa köptüklü bir kan?
Güzelse eğer keder, bil ki keder gibisin...

Uzaklardan görenler baş döndüren hızını,
Anlar aradığını denizlerin kızını..
Dindirmek için sanki, dinmeyecek sızını
Secde edip allaha dua eder gibisin...

Kemal Asova

Benim Âlemim

Ben artık yeni bir âlemim sonsuz ufuklarına göç ettim.
Orada her şey başka. Zamanın adı ebediyettir. Ölüme hayat
diyorlar. Odalarımız tülde örülü. Burası rüya âleminin hakikat
dünyasıdır. Her sabah meleklerin ipek kanatlarında denize
gidiyoruz. Sahilde peri kızlarıyla dansediyor, sonra da çakıl taş-
ları arasından çaldığımız beyaz köpüklerle ümit ve emellerimizi
süslüyoruz.

Burada hiç yabancı yok. Her kəs tanıdık. Beni de tanı-
dılar. Bana mor dağların beyaz köpüklerinden gelinlik yapacak-
larını söylediler. Sonra da lâcivert akşamları ve cümbüşlü sabah-
ları olan bir şehire götüreceklerini, orada da benim gibi insan-
ların bulunduğunu anlattılar. Ben razı olmadım; hayır dedim,
fani fani kokan şehirlerde yaşayamam, ben sizin dünyanızın hür
havasını teneffüs etmek istiyorum. Onun için geldim. Beni al-
kışladılar. Denizden bir çok venüsler çıktı. Kollarıma girip iste-
diğim âlemin özlediğim kucağına götürdüler. Şimdi ben orada-
yım.

Faik Abışgil

Dumanlar

Dumanlar bir hindli dilberinden daha kıvrak, daha ca-
ziptir.... onların kıvrıla, kıvrıla; sallana sallana semaya çekilişleri
bir hayat kaynağıdır....

Dumanlar içinde buldukları deryada yüzerler... Onlar
uçarlar, biz kovalarız.. Biz kovaladıkça onlar uçacaklar ve kay-
bolacaklardır.....

Bırakın, uçsunlar kaybolsunlar.... Korkmayın göz yaşlarla
beraber geri döneceklerdir.....

Dumanlar yükselir, alçalır: yaklaşır, uzaklaşır fakat bizim-
dir... ve bizim olarak kalacaklardır.... Onlar bizi öldürendir, bizi
yaşatandır....

Biz yerin, dumanlar bizimdir....

Dumanlar günlerim soluyor yoksa onlara bakıpta mı
soldunuz? onların daha güzel renkleri vardır; o renkleri alınız....
Onlar sizin olarak kalacaktır....

Mahmut Karabucak

Gün Yarısı

Gök karardı garp enginlerinde .

Hayra alâmet değil .

Sular kararmadan; gece kuşunun sesini duymadan.

Çabuk ol yoldaş ! bizi bekleyen var.

Yükselen feryat nedir ? Gözler niçin yaşlı ?

Çalınan çanlar feryatları örtsün diye mi ?.....

Gök gözleri ağlamağa başladı .

Sular karardı. Gece kuşu ötmedi .

Sürünen gölgeler uzanıp kısaldılar.

Soran olursa yoldaş :

“Sular kükredi; onu kucakladılar; ellerini göklere kaldırıp
yalvaran fanilere vermek için,, dersin.

Ağlaman neden yoldaş ? Cismimin kaybolmasından mı?..

Kaybolmaz yoldaş ! Güle güle git...

Seni bekleyen var; gün doğmadan ....

Fethi Atıl

Nereye Gitmeliyim?!..

Sen ki yalnız gözlerin o bahçeleri süzer
Ve yalnız gülüşünü hayallere verirdin !
Bazı da ümitsizler seni ağlatıp üzer
Ve bir gün götürdüm ki yavaş yavaş erirdin !
Söyle sevgilim söyle bu gün o kucaklara
Kahkahayla atılan ve kıvranan sen misin ?
Dün bir kuru yaprağa bakıp yanan sen misin ?
Nereye gitmeliyim ben hangi bucaklara
Derdimi unutarak hiç düşünmemek için,
Hayatımda kimseyi sevmedim demek için?!..

Elyezer Aroyo

Teselli

İki ağaç bir gölge yaparak kıyısında buldukları nehrin sularında kuş seslerini yıkıyorlardı. Ve nehrin uykusuz sesleri kuş cıvıltılarında kayboluyordu. Fakat bugün, sandalımda uyuyordun sen.

Yine bir başka gündü : Nehir kıyısındaki otlarla bağlı sandalımı akıntıya bırakarak denize indirmiş; enginlere açılmıştık seninle. Nasıl, hatırlamıyor musun ? ve hatta denizde sular, gökte de bulutlar dalgalanıyordu. Yine mi hatırlamadın ?.. Tabii hatırlamazsın. Çünkü bugün, sandalımda uyuyordun sen.

Artık şunu da inkâr edemezsin ya : Hani bir gün gece, bahçede, çiçekler arasında arkadaşlarıyla birlikte, saklanbaç oyunu oynuyorduk. İkimiz, babçenin en sık yapraklı fidanları arasına gizleniyor ve heyecanların şiirini söylüyorduk. Peki, şimdi niçin kızardın ya ?

Kızarma sevgilim.. Bu anlattıklarım "dün,, ün hatıralarıdır. Bize dünden ziyade "yarın,, gerek. Fakat yarından evel de "bugün,, vardır. Bu üç büyük gün için muazzam bir mâbet hazırladım. Gel, bu mâbedin açılma törenini beraber kutlayalım.

Ziya Hazer